

VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SPECIALISTŲ DARBO ORGANIZAVIMO KLAUSIMAI TEISINIO REGLAMENTAVIMO KONTEKSTE

LAIMUTĖ ŽALIMIENĖ, LIJANA GVALDAITĖ,
VIOLETA GEVORGIANIENĖ, DONATA PETRUŽYTĖ,
MIROSLAVAS SENIUTIS, EGLĖ ŠUMSKIENĖ

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Svarbūs veikėjai vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkos procese yra šioje srityje dirbantys specialistai, kurių veiklos kokybė ir efektyvumas buvo vienas svarbių pertvarkos poreikio motyvų. Straipsnyje keliamas klausimas, kiek šių specialistų darbo sąlygų, darbo organizavimo klausimai sulaukia dėmesio pagrindiniuose teisės aktuose, apibrėžiančiuose vaiko teisių apsaugos ir gerovės sistemų rėmus bei pagrindinius principus. Analizė atskleidė, kad dėmesio šiems klausimams stinga, ypač turint galvoje, jog šie specialistai veikia rizikingomis, emociškai sudėtingomis ir prieštaravimų kupinomis sąlygomis.

Reikšminiai žodžiai: vaiko teisių apsaugos specialistai, darbo organizavimo reglamentavimas, teisės aktai, diskursas.

ĮVADAS

Vaiko teisių apsaugos (toliau – VTA) ir gerovės sistemos kūrimas ir diskusijos apie šios sistemos veikimą bei tobulinimo būtinybę vyksta jau beveik trisdešimt metų – nuo Nepriklausomybės atkūrimo. Vaiko gerovė buvo ir iki šiol lieka viena sudėtingiausių, daugiausia dilemų ir

prieštaravimų keliančių socialinės politikos sričių ne tik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu kontekstu. Paveldėta iš sovietinių laikų labai institucionaliizuota vaiko globos sistema, smurto prieš vaikus pateisinimas, socialinių paslaugų vaikui ir šeimai trūkumas, nepakankamas nepilnamečių priežiūros užtikrinimas ir kt. yra opios vaiko teisių ir gerovės problemos. Tai paskatino sisteminės pertvarkos, kuriai pagrindus padėjo patvirtintos *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija* (2003) bei *Vaiko gerovės valstybės politikos strategija* (2005), būtinybę mūsų šalyje. Kai kurių tyrėjų teigimu (Dromantienė ir Šalaševičiūtė, 2006), reformos pradžia galima datuoti ir dar ankstesniais, 2000–2001 metais, kai buvo priimtas Vaiko teisių kontrolieriaus įstatymas ir įsteigta VT kontrolieriaus įstaiga, įsigaliojo nauji kodeksai, reikšmingi nepilnamečių reikalų reguliavimui. Pastarasis 2017–2020 metų laikotarpis laikytinas bene intensyviausiu ir dinamiškiausiu mūsų šalies vaiko teisių gerovės sistemos istorijoje. Vaikų žūtys dėl žiauraus tėvų ir kitų artimųjų smurto sukėlė stiprų rezonansą visuomenėje ir paskatino priimti skubius politinius sprendimus – uždrausti bet koki smurtą prieš vaikus, stiprinti organizacines prielaidas vaiko teisių užtikrinimui, spartinti globos deinstitucionalizacijos procesą. Įsigaliojus LR Civilinio kodekso ir Vaiko teisių pagrindų įstatymo pakeitimams 2018 metais, vaiko teisių ir interesų apsaugos nustatymas tapo konkretnesnis, o kartu ir griežtesnis, buvo uždraustas smurtas prieš vaiką. Buvo apibrėžta vaiko paėmimo iš šeimos aplinkos tvarka, atsirado naujos vaiko priežiūros ir globos formos, pradėtos plėtoti prevencinės ir kompleksinės pagalbos šeimai paslaugos. Įgyvendinant pertvarką 2018 metais, vėl buvo grįžta prie centralizuotos VTA sistemos, kuri pirmą kartą po Nepriklausomybės atkūrimo buvo įsteigta dar 1993 metais, tačiau po 2001 metų decentralizuota, jos funkcijas perkėlus savivaldybių VTA skyriams.

Žvelgiant į tarptautinį VTA organizavimo kontekstą, VTA organizaciniai modeliai yra skirtingi: vienoje šalyse tarnybos veikia centralizuotu principu, kai kur – decentralizuotai, skiriasi organizavimo ypatumai, darbuotojų padėtis, darbo sąlygos. Tyrėjai tai sieja su šalių socialinės politikos modeliais, organizacine kultūra, susiklosčiusiomis tradicijomis (Spratt et al., 2015; Forkby et al., 2015). Lietuvoje argumentai

centralizuoti sistemą 2018 metais buvo tarnybų atliekamų funkcijų įvairovė ir gausa, didėjantis specialistų darbo krūvis, kas reiškė, kad jie nėra pajėgūs tinkamai atstovauti ir ginti vaiko teisių (Dromantienė ir Šalaševičiūtė, 2006), kad VTA tarnybos smurto atvejus gali tik administruoti, o ne stabdyti (Sagatys, 2006). Taip pat buvo pabrėžiama, kad decentralizuota sistema turi nemažai problemų ir dėl darbo organizavimo, tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumo (Tamošiūnas ir Želvytė, 2010). Lietuvos VT kontrolierė nustatė, kad VT specialistų ir kitų socialinės paslaugas teikiančių darbuotojų darbo sąlygos gana rizikingos ir per pastarąjį dešimtmetį, iki 2018 m. VT centralizavimo reformos, iš esmės nepasikeitė (Vaiko teisių apsaugos kontrolierės įstaiga, 2018). Jau nuo 2007 m. VTA skyrių specialistai, kaip ir socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, kiti specialistai, dirbantys su socialinės rizikos asmenimis, buvo įtraukti į pavojingą darbą dirbančiųjų sąrašą (Dėl pavojingų darbų sąrašo patvirtinimo, 2018). Todėl pertvarkos procese siekiama didinti darbuotojų skaičių, diegiamos naujos specialistų pareigybės (budėtojai, mobiliosios komandos), siekiama stiprinti institucijų ir specialistų bendradarbiavimą.

VTA sistemos problematika Lietuvos moksliniame diskurse matoma tyrinėjant sisteminius šios srities pokyčius, vaiko teisių pažeidimus, vaiko paėmimą iš šeimos, pagalbą vaikui ir šeimai, vaiko globą, įvaikinimą (Tamutienė, 2018; Tamutienė ir Auglytė, 2018; Tamošiūnas ir Želvytė, 2010; Jonynienė, 2005; Sagatys, 2006; Dromantienė ir Šalaševičiūtė, 2006; Sakalauskas ir Ūselė, 2007; Snieškienė, 2008; Kabašinskaitė, 2002 ir kt.). Jeigu socialinių darbuotojų profesinės gerovės, jų darbe patiriamos rizikos temos yra tyrinėjamos (Žalimienė et al., 2013; Lazutka et al., 2008; Bičkutė ir Liobikienė, 2011; Stremauskienė ir Žibėnienė, 2014; Stasiūnaitienė ir Mažeikaitė, 2015), tai VTA specialistų darbo vieta ir sąlygos Lietuvoje tyrinėtos labai mažai. Užsienio tyrimuose atkleidžiama, kad šių specialistų darbas priskiriamas prie padidėjusio streso, įtampos, perdėgimo ir psichologinio išsekimo rizikos darbų. Akcentuojamos agresijos problemos šioje veikloje (Littlechild, 2016), o pats darbas apibūdinamas tokiais žodžiais kaip „didelio krūvio“, „padidinto mobilumo“, „daugiafunkcinis“, „daugiadimensinis“ (Cabiati et al., 2018; Spratt et al., 2015).

Galima daryti prielaidą, kad panašių VTA specialistų problemų gali būti ir Lietuvoje, tačiau iki šiol mažai domėtasi šių specialistų darbo organizavimu, jų profesinės gerovės klausimais, nors tai ne mažiau aktualus klausimas tobulinant vaiko teisių ir gerovės sistemą. VTA yra institucija su tam tikra valstybės įstatymais nustatyta organizacine struktūra ir darbuotojams patikėta VT apsaugos funkcija (Racz, 2017). Taigi, teisinis reglamentavimas kuria pagrindą darbuotojų veiklai, jų darbo aplinkai, sąlygoms, kuriomis jie dirba, kvalifikacijoms, kurias jie turi turėti. Vaiko teisių apsaugos srityje tai ypač svarbu, nes čia dirba specialistai, kurie yra baigę socialinio darbo, pedagogikos, psichologijos, teisės ir kt. krypties studijas, o tai savo ruožtu turi įtakos veiklos procesui ar rezultatams (Britner ir Mossler, 2002). Kita vertus, darbuotojų veiklos teisinis reglamentavimas taip pat yra vienas iš šaltinių ir instrumentų kurti viešąjį diskursą apie tam tikrą veiklą, kuris gali (ne)padėti tos veiklos plėtrai ir įsitvirtinimui, pripažinimui.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti, kiek ir kokias vaiko teisių apsaugos srityje dirbančių specialistų darbo aplinkos, sąlygų, darbo organizavimo prielaidas ir principus įtvirtina, apibrėžia teisės aktai, formuojantys vaiko teisių ir gerovės sistemą Lietuvoje. Dėmesys specialistų darbo organizavimui ir darbo aplinkai yra aktualus atsižvelgiant į VTA sistemai reikštą kritiką dėl jos neefektyvumo. Kaip antai jau 2012 metų LR Seimo nutarime „Dėl VTA institucijų sistemos pertvarkos koncepcijos patvirtinimo“ tarp pagrindinių priežasčių, lemiančių sistemos problemas, buvo įvardijama nepakankama specialistų kvalifikacija, didelis jų darbo krūvis, metodinio vadovavimo trūkumas, neproporcingas funkcijų ir galimybių jas atlikti santykis, nuolat mažėjantis specialistų skaičius ir finansavimas. Užsienio literatūroje (Racz, 2017) taip pat svarstoma apie tai, kad šios darbo vietos dėl specifinio pobūdžio nėra paklausios, susiduriama su darbuotojų trūkumu, jų nuolatine kaita. Taigi, naują sistemą formuojantys teisės aktai galėtų ir turėtų prisidėti, kad šios problemos būtų sprendžiamos.

ANALIZĖS METODOLOGINĖS PRIELAIDOS IR METODIKA

Straipsnyje remiamasi diskurso, kaip „multidimensinio socialinio konstrukto“ (van Dijk, 2009, p. 67), analizės bendra metodologine prieiga, laikantis nuostatos, kad „visos socialinės praktikos turi būti suprantamos kaip diskursyviai konstruojamos“ (Foucault, 1977, p. 138). Teisės aktai pagal prigimtį formuoja dominuojantį diskursą, kuriantį sąlygas vaiko teisių sistemai funkcionuoti, nes įstatyminė bazė įtvirtina taisykles, normas, kurios turi įtakos socialinių struktūrų atsiradimui, veikėjų sąveikai ir elgesiui. Analizuodami teisinio reglamentavimo turinį ir nuostatas galime daryti išvadas, kiek šiame reglamentavime skiriama dėmesio darbuotojų veiklai, kokios sukuriamos prielaidos tam tikros organizacinės paramos darbuotojams atsirasti, kadangi, kaip buvo minima įvade, darbuotojų veiklos sąlygos yra svarbus visos sistemos efektyvumo veiksnys. Darbo organizavimas yra plati sąvoka, apimanti įgūdžių, atsakomybių, funkcijų pasiskirstymą, darbo procedūras, taisykles, sprendimų priėmimo procesą, individualios darbo vietos organizavimą, kvalifikacijos klausimus, organizacinę struktūrą ir valdymą ir kt. Tyrimai rodo, kad darbo organizavimas turi įtakos darbo vietos kokybei, o ši savo ruožtu veikia darbuotojų motyvaciją ir gerovę (Developments in working life in Europe, 2015). Darbo organizavimas pabrėžia ir įvairių vidinių bei išorinių veiksnių koordinuojamos sąveikos svarbą, siekiant numatytų tikslų (Vanagas, 2009). Taigi, analizuojant teisės aktus buvo gilnamasi, ar / kiek juose skiriama dėmesio būtent minėtiems VTA darbuotojų veiklos aspektams.

Teisės aktų analizei buvo naudojama kiekybinė ir kokybinė teisės aktų turinio analizė. Remiantis R. Mertonu (1968) turinio analizės tipologija šiame straipsnyje buvo naudojami tokie turinio analizės tipai kaip reikšminių žodžių skaičiavimas, tematinė turinio analizė, struktūrinė analizė, gilinantis, kokiame kontekste vartojami reikšminiai žodžiai. Diskurso kūrimui svarbi ir pati retorika, kalba, vartojamos sąvokos, todėl teisės aktų analizėje buvo atkreiptas dėmesys ir į šį turinio analizės aspektą, identifikuojant, kaip vadinami specialistai, dirbantys vaiko

teisių apsaugos ir gerovės srityje. Analizuojant teisės aktų turinį buvo gilinamasi, kaip, kiek dažnai ir kokiame kontekste teisės aktuose įvardijami šie specialistai, analizei atrenkant tik tuos aspektus, kurie apima įvairius su darbo organizavimu susijusius veiklos aspektus.

Atsižvelgiant į praktikoje paplitusias VTA darbuotojų pareigybes, paieškos reikšminiais žodžiais buvo pasirinktas tokių žodžių sąrašas: darbuotojas, specialistas, vadybininkas, budėtojas, vadovas.

Kiekybinei ir kokybinei turinio analizei buvo pasitelkti tie teisės aktai, kurie sukūrė pagrindus VTA ir gerovės sistemos pertvarkai bei visos sistemos funkcionavimui. Tai – Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (2020) (toliau – VTA pagrindų įstatymas), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003) (toliau – VGVPK), Vaiko gerovės valstybės politikos strategija (2005) (toliau – VGVPS) bei Vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos pertvarkos koncepcija (2012) (toliau – VTAISPK). Šių teisės aktų kiekybinė ir kokybinė analizė buvo detalizuojama, papildoma kokybine turinio analize iš platesnio teisės aktų sąrašo (žr. literatūros sąrašę).

1 LENTELĖ. TEISĖS AKTŲ ANALIZĖS STRUKTŪRINĖ SCHEMA

Reikšminiai žodžiai paieškai	Kokiame darbo organizavimo kontekste paminėti darbuotojai: pareigybės / funkcijos / atsakomybė, pagalba darbuotojui / darbo aplinka / darbo sąlygos / darbo organizavimas, kompetencija, kvalifikacijos tobulinimas
Darbuot(o)jas	
Specialist(as)	
Vadov(as)	
Vadybinink(as)	
Budėtoj(a)s	

Gilinantį į minėtus keturis vaiko teisių ir gerovės sistemą formuojančius teisės aktus Lietuvoje pagal pasirinktus reikšminius žodžius buvo surasti 104 prasminiai vienetai, kurių pagrindu buvo analizuojama, kaip teisės aktuose reglamentuojamas specialistų darbo organizavimas, kokie specialistų darbo aspektai įtvirtinti šiuose teisės aktuose.

VEIKIMAS TARP PAGALBOS IR KONTROLĖS FUNKCIJŲ

Bet kurios veiklos teisinio reglamentavimo turinys priklauso nuo tos veiklos specifikos, todėl trumpai aptarsime, kokie darbo aplinkos ypatumai pabrėžiami tyrimuose, analizuojančiuose vaiko teisių srityje dirbančių specialistų veiklą. Tyrimuose atkreipiamas dėmesys, kad VTA ir gerovės darbuotojai savo veikloje susiduria su sudėtingomis ir dramatiškomis vaikų situacijomis, kurių jie nepajėgūs pakeisti, pavyzdžiui, dėl tokių priežasčių kaip neadekvatūs įstaigos lūkesčiai, išteklių trūkumas (Cabiati, 2015). Be to, VTA specialistai dirba ir su itin pažeidžiama grupe – vaikais, kurie patiria smurtą, o tyrimais nustatytos tiesioginės sąsajos tarp profesionalų perdegimo sindromo ir darbo su traumas patyrusiais klientais (Cieslak et al., 2014). Tuo tarpu Newhill ir Wexler (1997) konstatuoja, kad socialiniai darbuotojai, dirbantys su nepilnamečiais, agresiją patiria dažniau nei kiti profesionalai. Tyrėjai atkreipia dėmesį į tai, kad darbuotojų patiriami darbo sunkumai turi įtakos ir jų santykiams su klientais, atliekamai intervencijai (Racz, 2017; Cabiati et al., 2018), neigiamai veikia požiūrį į darbo vietą. Literatūroje neretai rašoma apie šių specialistų veiklos dvilypumą, kai reikia išlaikyti profesinio mandato pusiausvyrą tarp teikiamos pagalbos klientui ir jo kontrolės. Johansson ir kt. (2008), Robson ir kt. (2014), Cabiati (2015), Racz (2017) ir kiti savo tyrimuose teigia, kad VTA darbuotojų darbas *a priori* susijęs su rizikingais sprendimais, nukreiptais į galimus prieštaravimus, dalyvaujančių pusių konfliktus, todėl labai svarbu, kad veiklos esminiai aspektai atsispindėtų teisinėje bazėje, reglamentuojančioje šią veiklą (pavyzdžiui, tokia situacija, kai darbuotojai vykdo valstybės jiems patikėtą užduotį ir pareigą – apsaugoti ir ginti vaiką, jie dažnai susiduria su dilema, kai vaiko poreikiai ir interesai skiriasi nuo tėvų interesų). Kita vertus, teisinio reglamentavimo reikalavimai linkę nuasmeninti, formalizuoti intervenciją, tuo tarpu klientai tikisi asmeninio santykio su darbuotoju ir išskirtinės pagalbos sprendžiant jų problemas. Tokie skirtingi lūkesčiai ir užduotys kelia įtampą ir darbuotojams, ne tik šeimai (Racz, 2017). Specialistai, nuolat balansuojantys tarp kontrolės ir pagalbos užduočių,

galiausiai gali patirti nepasitenkinimą savo veikla ar nepripažinimą tiek iš savo institucijos, tiek iš kliento (Johansson et al., 2008), taigi labai svarbu reglamentuoti darbuotojų funkcijas ir atsakomybę, siekiant taip bent kažkiek sušvelninti šią dilemą.

Gilinantys į šiuolaikinę Lietuvos VTA ir gerovės sistemų teisinę reglamentavimą galima pastebėti, kad teisės aktuose dominuoja sąvokos ir teiginiai, atspindintys pagalbos funkcijas. Analizuojamuose teisės aktuose apie kontrolę kalbama tik institucijų vykdomos kontrolės kontekste (kontrolės funkcija paminėta 5 kartus). Tuo tarpu „pagalba“ vaikui ir šeimai (paslaugų prasme) minima 30 kartų, daugiausia VTA pagrindų įstatyme (2020). Galbūt šios dilemos mažinimui pasitarnavo jau 2003 metais patvirtintoje VGVPK koncepcijoje atkreiptas dėmesys, kad biurokratinės kontrolės funkciją būtina perorientuoti į tiesioginį darbą su šeima ir vaiku. VTA sistemą reglamentuojančiuose poįstatyminiuose teisės aktuose ir kituose darbo organizavimo dokumentuose specialistų funkcijos apibūdinamos tokiais veiksmažodžiais kaip „užtikrinti“, „atstovauti“, „vertinti“, „išklausti vaiko nuomonę“, „rinkti informaciją“, „organizuoti“ ir pan. Išskirtinė VTA specialistų funkcija yra daugiausia dilemų kelianti atsakomybė priimti sprendimą paimiti vaiką iš nesaugios šeimos aplinkos. 2018 m. liepos 1 d. VTA pagrindų įstatymo pataisose pirmą kartą buvo aiškiai aprašyta vaiko paėmimo tvarka, nustatyti tokio paėmimo kriterijai. Tai suteikė daugiau saugumo VTA specialistams. Įsikišimo į šeimą ir vaikų paėmimo funkcijos atlikimą darbuotojams palengvino / sušvelnino ir įvesta vaiko laikinosios priežiūros priemonė perkelti vaiką pas giminaičius ar emociniais ryšiais susijusius asmenis laikotarpiui iki 30 dienų (VTA pagrindų įstatymo 36 str., 2020). Toks būdas ne tik mažiau traumuoja vaikus, bet kartu formuoja palankesnę požiūrį į darbuotojus, kurie vykdo vaiko paėmimą, kelia mažiau frustracijos patiems darbuotojams, sustiprina VTA darbuotojų, kaip teikiančių pagalbą, ne tik įgyvendinančių drausmines priemones, specialistų įvaizdį.

VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SRITYJE DIRBANČIŲ SPECIALISTŲ IR JŲ VEIKLOS ORGANIZAVIMO SAMPRATA TEISĖS AKTUOSE

Kalbos vartojimą lemia socialinė aplinka, kurioje ji funkcionuoja. Kita vertus, kalba pati prisideda prie konteksto kūrimo (Bourdieu, 2001). Gilinantis į teisės aktuose vartojamus žodžius, sąvokas, kuriomis apibūdinami darbuotojų, dirbančių vaiko teisių ir gerovės srityje, darbo sąlygos, darbo organizavimas, matome, kad pagal pasikartojimo dažnumą dominuoja dvi įvardijamos sąvokos – „įvairių sričių specialistai“ ir „vadybininkai“, tuo tarpu sąvokos „vaiko teisių darbuotojai (specialistai)“ ar „socialiniai darbuotojai“ randamos rečiau.

Analizuojant išryškėjo, kad VTA sistemos specialistai pagrindiniuose teisės aktuose nėra išskirti kaip atskira darbuotojų / specialistų kategorija su aiškiai nurodytomis funkcijomis, pareigybėmis, veiklos principais. Jų veikla šiuose teisės aktuose apibrėžiama labai bendrai, kaip vaiko teisių užtikrinimas. Šių darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų detalizavimą galima rasti poįstatyminiuose teisės aktuose, tačiau juose taip pat nėra kalbama apie darbuotojų funkcijas ar veiklos principus, nes šie aspektai pateikiami kaip institucijų (VVTAĮ tarnyba, teritoriniai skyriai), o ne specialistų atsakomybės klausimas. Visiškai priešingai VTA pagrindų įstatyme (2020) kalbama apie atvejo vadybininko pareigybę, konkretizuojant, detalizuojant jų veiklą ir pan., o tai kuria sustiprintą vadybinį diskursą pagalbos proceso vaikui ir šeimai kontekste. Netgi kalbant apie vadovus, vienas jų paminėjimo kontekstų yra atvejo vadybininko skyrimas. Kiti su vadovo sąvoka susiję teiginiai yra, kad jie „turi bendradarbiauti vaiko teisių užtikrinimo srityje“ ir kad „nevykdantys savo pareigų arba jas vykdančys netinkamai, pažeidžiantys vaiko teises“, atsako pagal nustatytą tvarką. Taigi, bendrieji vaiko teisių ir gerovės sritį reglamentuojantys teisės aktai nekuria aiškaus diskurso, kokias funkcijas ir atsakomybes turi šios srities institucijų vadovai.

VT specialistų pareigybei Lietuvoje maždaug 25 metai, šios pareigybės profesinės veiklos pagrindas nėra nusistovėjęs. Specialistų darbo organizavimo požiūriu svarbu pabrėžti, kad VTA veikla nėra profesija

2 LENTELĖ. SĄVOKOS, VARTOJAMOS VAIKO TEISIŲ IR GEROVĖS SRITYJE DIRBANTIEMS PROFESIONALAMS
ĮVARDYTI, REGLAMENTUOJANT JŲ DARBO APLINKĄ, DARBO ORGANIZAVIMĄ

Prasmis vienetas	Darbuotoj(as)		Specialist(as)			Budėtoj(as)	Vadybinink(as)	Vadov(as)
	VTA darbuotojai (tarnautojai)	Socialiniai darbuotojai	Įvairių sričių specialistai (švietimo, sveikatos priežiūros, psichologinių paslaugų teikėjai, teisininkai, policijos pareigūnai)	VTA specialistai	VTA mobiliosios komandos specialistai			
Kiek kartų paminėta	7	17	41	8	2	0	26	3
Iš viso:	24		51			0	26	3

(nėra įrašyta Lietuvos profesijų klasifikatoriuje), o pareigybė, ir darbuotojų išsilavinimo bei profesinio parengimo laukas yra įvairus – šį darbą dirba pedagogai, socialiniai darbuotojai, teisininkai, psichologai. Tiesa, reikia paminėti ir tai, kad M. Romerio universitete vykdoma VT magistrantūros programa, tačiau tai yra tik specializacija socialinio darbo magistrantūros studijų programos rėmuose. Taigi, nepaisant to, kad parengti vienodi visai Lietuvai VT specialistų pareigybių aprašai (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, 2020), darbuotojų išsilavinimo ir profesinio pasirengimo standartai nėra vienodi, o tai gali sąlygoti skirtingas prieigas atliekant įvairias profesines užduotis.

Kitas svarbus darbo vietos aspektas – VTA specialistai yra valstybės tarnautojai (tik kai kurie iš jų dirba pagal sutartis) ir traktuojami pagal bendrą visiems tarnautojams darbo atrankos ir priėmimo tvarką (Valstybės tarnybos įstatymas, 2019). Darbuotojų atranka vykdoma centralizuotai, kaip ir bet kurios kitos srities specialistų, pretenduojančių į valstybės tarnybą. Skelbiamuose specialistų karjeros konkurso ir pareigybių aprašuose įrašyti ir 2018 m. SADM ministro įsakymu patvirtinti specialieji reikalavimai šioje srityje dirbantiems specialistams. Nors tai yra specialieji reikalavimai, pasakytina, kad vis dėlto jie gana bendro pobūdžio, nevisiškai atspindintys VTA darbuotojams reikalingas specialiąsias kompetencijas, pavyzdžiui, gebėjimus ne tik užmegzti ir palaikyti kontaktą su vaiku, bet ir dirbti su įvairaus amžiaus, poreikių, problemų turinčiais vaikais ir šeimomis, juos konsultuoti, turėti komandinio darbo ir bendradarbiavimo įgūdžių bei kitų kompetencijų.

Kalbant apie VTA specialistų darbo sąlygų ir organizavimo klausimus, straipsnio autorių analizuotuose vaiko gerovės sistemą formuojančiuose keturiuose teisės aktuose išryškėjo ypatingas dėmesys komandiniam darbui, specialistų bendradarbiavimui bei kvalifikacijos kėlimo klausimams, kurie gali būti traktuojami kaip organizacijos paramos darbuotojams veiksniai. Tyrimai rodo, kad šie organizacinės paramos veiksniai turi įtakos darbuotojų atliekamam darbui, jų motyvacijai (Žalimienė et al., 2013). Ankstesnių metų teisės aktuose (pvz., VGVPK, 2003) kalbama apie bendradarbiavimo skatinimą („sudarant sprendimų, susijusių su pagalba šeimai ir vaikui, planus, skatinamas

tarpžinybinis bendradarbiavimas, lėšų kooperavimas, pasitelkiamos įvairių sričių specialistų komandos“ ir kt.), o 2020 metų VTA pagrindu įstatyme šis terminas itin dažnai minimas ir atsiranda prievolės nuostata: nurodoma, kad įvairių sričių specialistai „turi bendradarbiauti vaiko teisių užtikrinimo srityje“.

Minėtuose teisės aktuose dažnai keliami vaiko gerovės profesionalų kompetencijos tobulinimo, kvalifikacijos kėlimo klausimai. Šiuose dokumentuose dažnai minima „kvalifikacijos“ sąvoka (paminėta 36 kartus), kuri formuluojama kaip imperatyvas ir siekiamybė (pvz., VGVPK, 2003: „Užtikrinamas visapusiškas darbuotojų, kurie dirba su vaikais, mokymas ir parama“; VTAISPK, 2012: „VTA tarnyba organizuoja skyrių specialistų kvalifikacijos tobulinimą“; VTAPI, 2020: „Specialistams, dirbantiems su smurto veikslių aukomis, sudaromos sąlygos organizuoti mokymus“). Reikia pastebėti, kad VTA specialistų kompetencijos klausimams dėmesio skiriama ir ES dokumentuose. Antai Europos Komisijos dokumentuose VTA tema kalbama apie darbuotojų integruoto ir specialaus profesinio pasirengimo bei nuolatinio mokymosi reikiamybę darbe su vaikais, jų licencijavimo ir atestavimo poreikį. Pažymima, kad daugumoje ES valstybių tokia sistema dar nėra išvystyta, bet einama šiuo keliu (European Commission, 2015). VTA pagrindų įstatyme (2020) žodis „kvalifikacija“ dažniausiai vartojamas atvejo vadybininkų kvalifikaciniais reikalavimams apibūdinti, išsamiai aprašoma atvejo vadybininko veikla, atliekamos funkcijos. Tuo tarpu VTA specialistų pareigybė pagrindiniuose teisės aktuose minima fragmentiškai, vaiko teisių užtikrinimo ir pažeidimų kontekste, dažnai greta kitų sričių specialistų. Kyla klausimas, kodėl šių dviejų grupių vaiko gerovės darbuotojų veiklai skiriamas nevienodas dėmesys šiame svarbiame, pagrindus vaiko teisių ir gerovei padedančiame įstatyme. Vienas iš atsakymų gali būti tai, kad atvejo vadybininkas yra naujai atsiradusi pareigybė, kurią siekiama įtvirtinti. Tačiau pažvelgus plačiau, atvejo vadybininko pareigybės dominavimas specialistų darbo organizavimo aprašyme kuria ypatingą vadybos svarbos diskursą, paliekantį antrame plane vaiko teisių ir gerovės diskursą.

Pastaraisiais metais padidėjęs VTA institucijų dėmesys specialistų komandos telkimui, mokymams, pradėtos teikti supervizijos (VVTAĮ 2019 m. veiklos ataskaita) leidžia išvelgti, kad galimai einama link VTA specialistų profesinės tapatybės formavimo. Apie VTA specialistų siekį formuoti ir įtvirtinti tapatybę byloja ir patvirtinti nauji vidaus teisės aktai – Etikos kodeksas (2019) ir Elgesio standartas (2019). Juose apibūdinta specialistų laikysena ir principinės nuostatos bei įsipareigojimai valstybės patikėtam mandatui, išryškunami reikalavimai profesinei veiklai ir kompetencijai. Nepaisant to, kad konfidencialumo principas yra svarbus šios ir kitų pagalbos specialistų darbe, tarnybos Etikos kodekse pasigendama šio principo aprašymo, jo turinio ir taikymo galimybių atskleidimo. Tarptautinėje praktikoje vaikų apsaugos (*child protection*) sritis daugiausia siejama su socialinio darbo lauku: pripažįstant įvairių profesionalų įsitraukimo ir bendradarbiavimo svarbą, daugelyje šalių socialiniams darbuotojams tenka didžiausia atsakomybė (Racz, 2017). Tuo tarpu Lietuvoje socialiniai darbuotojai teikia pagalbos vaikui ir šeimai paslaugas pagal VTA specialistų atliktą vaiko situacijos vertinimą ir nustatytą pagalbos poreikį, bendradarbiauja su šiais specialistais atvejo vadybos procese. Kita vertus, dažnai visuomenėje ir viešame diskurse VTA specialistų veikla ir mūsų šalyje tapatinama ar net painiojama su socialiniu darbu. Nors glaudžių sąsajų tarp šių specialistų veiklos ištis esama.

Lietuvos vaiko teisių apsaugos kontrolierės apžvalgoje 2005 metais, reformos ištakose, buvo kalbama apie šios srities specialistų profesinės kompetencijos stoką, didelius darbo krūvius, menką savivaldybių dėmesį šiai sričiai, ribotas investicijas (Vaiko teisių apsaugos kontrolierės įstaiga, 2005). Tuo tarpu praėjus daugiau kaip 10 metų, VTA kontrolierės veiklos ataskaitose tarp įvairių VTA skyrių veiklos organizavimo trūkumų vėl įvardijamos ir specialistų profesinės kompetencijos, ir institucijų organizacinio pobūdžio problemos, atkreipiamas dėmesys į vaiko teisių srityje dirbančių darbuotojų saugos užtikrinimo problemas, kompensavimo priemonių už pavojingą darbą užtikrinimo poreikį (Vaiko teisių apsaugos kontrolierės įstaiga, 2015, 2018). Kai kurios priemonės pradėtos taikyti (pavyzdžiui, darbuotojų draudimas), tačiau iki šiol

nėra dokumento, kuriame būtų aprašyti šios srities darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo klausimai. Straipsnio autorių analizuotuose keturiuose teisės aktuose nėra kalbama apie darbuotojų darbo sąlygas (užsiminta apie VTA materialinės bazės stiprinimą: „Stiprinama vaiko teisių apsaugos skyrių materialinė bazė“ (VTAISPK, 2012)), apie darbuotojams reikalingą teikti metodinę pagalbą („būtina sukurti centrinę instituciją, kuri teiktų metodinę pagalbą specialistams“ (VGVK, 2003; VTAISPK, 2012)). Nė viename iš bazinių teisės aktų nebuvo išskirti konkretūs pagalbos darbuotojams būdai ir priemonės, nepaminėta supervizija. Centralizuotos tarnybos naujai priimtame Darbo reglamente (2019) kartu su bendru įstaigos veiklos reglamentavimu įrašyti ir specialistų darbo įvertinimo ir jų pagerbimo momentai, taip pat laisvadienio galimybės: „atvirų durų“ dienos darbuotojų šeimos nariams, švenčių, jubiliejinių sukakčių minėjimai, įvertinimas už gerą darbą padėkomis ir ženkliais. Dokumente nurodoma, kad darbuotojams suteikiamas išskirtinis laisvadienis vieną kartą į ketvirtį.

Apibendrinant galima teigti, kad nors VTA specialistų veikla yra visapusiškai sudėtinga dėl poreikio balansuoti tarp kontrolės ir pagalbos funkcijų, poreikio priimti emociškai sunkius su vaiko gerove susijusius sprendimus dirbant ypač priešiškoje ir net agresyvioje aplinkoje, sistemą formuojančiuose pagrindiniuose teisės aktuose tai atsispindi mažai ir gana fragmentuotai.

APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

Nors specialistų veiklos nepakankamas efektyvumas ir kokybė buvo vienas iš svarbių VTA reformos argumentų, pagrindiniuose naujuose vaiko teisių ir gerovės sistemą apibrėžiančiuose teisės aktuose tik padrikai paliesti atskiri specialistų darbo organizavimo aspektai. Nors vėliau kai kurie šių aspektų detalizuojami poįstatyminiuose teisės aktuose, nėra kuriamas dominuojantis diskursas apie šios srities specialistų darbo organizavimo svarbą jų veiklos efektyvumui ir pagalbos kokybei.

VTA specialistams, kuriems patikėtos reikšmingos užduotys užtikrinti vaikų teises ir teisėtus interesus, pagrindiniuose teisės aktuose

skiriama mažai dėmesio, jie nėra matomi kaip svarbi atskira darbuotojų kategorija šalia kitų specialistų, nėra susisteminti jų veiklos principai. Galima netgi teigti, kad šių specialistų svarbą užgožia atvejo vadybininko pareigybės ypatingas išryškėjimas, kuriant vadybinės veiklos dominuojantį diskursą.

Nors teisės aktuose pabrėžiama VTA specialistų kompetencijos tobulinimo, kvalifikacijos kėlimo svarba, kol kas nėra nustatyti reikalavimai kvalifikacijos turiniui, jos kėlimo ir atestacijos tvarkai, o specialistų darbą daugiau apibrėžia jų atliekamos funkcijos nei profesinė kompetencija. Nepaisant to, kad darbuotojai dirba emociškai sudėtingomis, rizikingomis sąlygomis, nėra aiškiai nustatytos jų darbo saugos ir sveikatos apsaugos priemonės.

Vykstant VTA pertvarkai, kai kurios specialistų funkcijos (šėimos situacijos vertinimas, vaiko paėmimo iš atstovų pagal įstatymą tvarka ir kt.) yra labiau reglamentuotos. Toks reglamentavimas gali būti traktuojamas kaip pagalba darbuotojams ir net jų profesinių sprendimų apsauga. Kita vertus, svarbu, kad šis reglamentavimas nebūtų smulkmeniškai detalus. Tokiame kompleksiška ir dinamiška darbe, kai nuolat tenka atsižvelgti į individualius vaikų ir šėimų poreikius bei išteklius, svarbu, kad VTA pagrindų įstatyme nustatytas individualizavimo principas suteiktų galimybę darbuotojams veikti lanksčiai ir kūrybiškai.

Lietuvoje pagalbos ir kontrolės diskursas VTA nėra plėtojamas. Pagrindiniuose mūsų šalies vaiko teisių apsaugą ir gerovę reglamentuojančiuose teisės aktuose „pagalbos“ sąvoka siejama su socialinių paslaugų vaikui ir šėimai teikimu, o ne VTA specialistų intervencija iškilus grėsmėi vaiko saugumui. Diskusijos, tyrimai ir patirčių refleksijos šia tema būtų akstinas konceptualizuoti tokias praktikas ir Lietuvoje.

LITERATŪRA

1. Bičkutė, A., Liobikienė, N. (2011). Socialinio darbuotojo ir agresyviai besielgiančio kliento sąveika. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 7(1), 69–111.
2. Bourdieu, P. (2001). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Harvard University Press.

3. Boyas, J., Wind, L. H., Kang, S.Y. (2012). Exploring the relationship between employment-based social capital, job stress, burnout, and intent to leave among child protection workers: An age-based path analysis model. *Children and Youth Services Review*, 34, 50–62.
4. Britner, P. A., Mossler, D. G. (2002). Professionals' decision-making about out-of-home placements following instances of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 26(4), 317–332. Prieiga per internetą: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00311-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00311-3).
5. Cabiati, E., Raineri, M. L., Folgheraiter F. (2018). Risk and protective factors among child protection social workers: a quantitative study. *European Journal of Social Work*, 1468–2664.
6. Cabiati, E. (2015). *Gli assistenti sociali in child protection*, Trento: Erickson.
7. Cieslak, R., Shoji, K., Douglas, A., Melville, E., Luszczynska, A., Benight, C. C. (2014). A meta-analysis of the relationship between job burnout and secondary traumatic stress among workers with indirect exposure to trauma. *Psychological Services*, 11, 75–86.
8. Developments in working life in Europe (2015). *EurWORK annual review*. doi: 10.2806/958139. Prieiga per internetą: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1631en.pdf
9. Dromantienė, L., Šalaševičiūtė, R. (2006). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje: socialinių darbuotojų vaidmuo. *Mokslo darbai*, 1(5), 79–88.
10. European Commision. Child protection system. (2015). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_en.
11. Forkby, T., Hojer, S., Liljegren, A. (2015). Questions of control in child protection decision making: Laypersons' monitoring and governance in child protection committees in Sweden. *Journal of Social Work*, 15(5), 537–557.
12. Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. London: Penguin.
13. Johansson, I. M., Sewpaul, V., Horverak, S., Schjelderup, C. O., Omre, C., Bornholdt. (2008). Innovations in Social Welfare. Empowerment and globalisation in a Nordic social work education context. *International Journal of Social Welfare*, 17, 260–268.
14. Jonynienė, V. Ž. (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. *Acta paedagogica vilnensis*, 15, 129–142.
15. Kabašinskaitė, D. (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. *Filosofija. Sociologija*, 3, 43–49.

16. Kufeldt, K. (ed.), McKenzie, B. (2004). *Child Welfare. Connecting Research, Policy, and Practice*. Second Edition.
17. Lazutka, R., Skučienė, D., Žalimienė, L., Vareikytė, A., Kazakevičiūtė, J. (2008). Socialinių darbuotojų profesinės rizikos veiksniai. *Socialinis darbas*, 7(3), 74–86.
18. *Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas*. 2012 m. kovo 29 d. Nr. XI-1954 „Dėl Vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos pertvarkos koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 40-1971.
19. *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas*. 2018 m. Nr. A1-176 „Dėl kvalifikacinių reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgaliotų teritorinių skyrių valstybės tarnautojų pareigas, aprašo patvirtinimo“.
20. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 33-807, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020-01-01.
21. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2018, Nr. 12037, galiojanti suvestinė redakcija 2019-01-01.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1386 „Dėl pavojingų darbų sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 87-3751.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 184 „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių ir 2005–2012 metų plano patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 25-802.
24. Littlechild, B., Hunt, S., Goddard, Ch., Cooper, J., Raynes, B., Wild, J. (2016). *The Effects of Violence and Aggression From Parents on Child Protection Workers' Personal, Family, and Professional Lives*. SAGE Open, January-March, 1–12. doi: 10.1177/2158244015624951.
25. Merton, R. K. (1968). The Matthew Effect in Science: The Reward and Communication systems of Science are considered. *Science*, 159, 56–63.
26. Newhill, Ch. E., Wexler, S. (1997). Client violence toward children and youth services social workers. *Children and Youth services review*, 19(3), 195–212. Prieiga per internetą: [https://doi.org/10.1016/S0190-7409\(97\)00014-5](https://doi.org/10.1016/S0190-7409(97)00014-5).
27. Racz, A. (2017). *Child Protection as Fragmented Social Institution*. Cluj University press.
28. Sagatys, G. (2006). *Vaiko teisė į šeimos ryšius*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
29. Sakalauskas, G., Ūselė, L. (2007). Smurto prieš vaikus draudimo socialiniai ir teisiniai aspektai. *Teisės problemos*, 56(2), 7–54.

30. Spratt, T., Nett, J., Bromfield, L., Hietama, J., Kindler, H., Ponnert, L. (2015). Child Protection in Europe: Development of an International Cross-Comparison Model to Inform National Policies and Practices. *British Journal of Social Work*, 45, 1508–1525. doi:10.1093/bjsw/bcu109.
31. Stasiūnaitienė, E., Mažeikaitė, S. (2015). Socialinio darbuotojo patiriamos problemos dirbant su socialinės rizikos šeimomis. *Visuomenės sveikata*, 25(5), 13–17.
32. Stremauskienė, R., Žibėnienė, G. (2014). Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šeimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai. *Socialinis ugdymas*, 39 (3), 86–98.
33. Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 17(1), 24–37.
34. Tamutienė, I., Auglytė, V. (2018). Socialinis ir politinis spaudimas vaiko apsaugos srityje. *Viešoji politika ir administravimas*, 17 (3), 385–398.
35. Tamošiūnas, T., Želvytė, V. (2010). Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo prioritetai: teisinės bazės ir savivaldybių ekspertų nuostatų analizė. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 4(20), 154–168.
36. Vanagas, P. (2009). *Darbo organizavimas, normavimas ir atlyginimas už darbą*. Kaunas: KTU, Technologija.
37. Van Dijk. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. *Methods of Critical Discourse Analyses*, 2(1), 62–86.
38. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. (2018). *Dėl Vaiko teisių apsaugos skyrių darbuotojų saugos ir sveikatos užtikrinimo*. Prieiga per internetą: <http://www.vtaki.lt/lt/teisine-informacija/vaiko-teisiu-padeties-vertinimas/atlikti-tyrimai-ir-apibendrinimai>.
39. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. (2015). *Rekomendacijų dėl kvalifikacinių reikalavimų savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių specialistams įgyvendinimo stebėsenai*. Prieiga per internetą: <http://www.vtaki.lt/lt/teisine-informacija/vaiko-teisiu-padeties-vertinimas/atlikti-tyrimai-ir-apibendrinimai>.
40. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. (2005). *Apibendrinimas apie savivaldybių vaikų teisių apsaugos tarnyboms skirtų valstybės lėšų panaudojimą, darbuotojų darbo apmokėjimą, jų darbo krūvį ir darbo sąlygas*. Prieiga per internetą: <http://www.vtaki.lt/lt/teisine-informacija/vaiko-teisiu-padeties-vertinimas/atlikti-tyrimai-ir-apibendrinimai>.
41. *Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2019 m. veiklos ataskaita*. (2020). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos>.
42. *Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2018 m. veiklos ataskaita*. (2019). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos>.

43. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus 2018 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. BV-46 (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. gegužės 30 d. įsakymo Nr. BV-63 redakcija) „XXX apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas“.* Prieiga per internetą: [https://vaikoteises.lt/media/image/VTAS_PVOP_bud%*c*4%97tojo_konkursine_pareigybes_aprasymas_DS_2018-06-08\(1\).pdf](https://vaikoteises.lt/media/image/VTAS_PVOP_bud%c4%97tojo_konkursine_pareigybes_aprasymas_DS_2018-06-08(1).pdf).
44. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus 2019 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. BV-117 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, elgesio standarto patvirtinimo“.* Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/veikla/administracine-informacija/planavimo-ir-kiti-dokumentai/>.
45. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus 2019 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. BV-118 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, etikos kodekso patvirtinimo“.* Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/veikla/administracine-informacija/planavimo-ir-kiti-dokumentai/>.
46. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus 2019 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. BV-313 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. birželio 8 d. įsakymo Nr. BV-70 „Dėl valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“.* Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/veikla/administracine-informacija/planavimo-ir-kiti-dokumentai/>.
47. *Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos 2019 m. veiklos ataskaita. (2020).* Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>.
48. Žalimienė, L., Skučienė, D., Junevičienė J., Gataliūnas, A. (2013). *Profesinė gerovė dirbančių socialinių paslaugų sektoriuje Lietuvoje.* Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
49. Žalimienė, L. (2011). „Socialiai remtini“, „socialinės rizikos“, „globotiniai“... Kokią visuomenę konstruoja Lietuvos socialinės paramos politika? *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 2(1), 49–60.

LAIMUTĖ ŽALIMIENĖ, LIJANA GVALDAITĖ, VIOLETA GEVORGIANIENĖ,
DONATA PETRUŽYTĖ, MIROSLAVAS SENIUTIS, EGLĖ ŠUMSKIENĖ

ORGANIZATION OF CHILD PROTECTION SPECIALISTS' WORK IN THE CONTEXT OF LEGAL REGULATION

SUMMARY

In this article, authors analyze the legal regulation of the work of Child rights protection (CRP) specialists in the context of the transformation of the CRP system in Lithuania. Intensive changes in the legislation and practice organization field of CRP over the last three years have created preconditions for better operational functioning of the system. However, it can be concluded that the professional status of CRP specialists is not yet completely shaped. There are no requirements for the qualification, the procedure for its promotion and certification; the work of specialists is more defined by the functions they perform than by professional competence. Although workers work in risky, emotionally challenging conditions, health and safety measures are not definitely determined. The basic legislation shaping the protection and welfare of the rights of children pays little attention to them, they do not distinguish as a separate category of employees, and the specifics of their activities are not clearly identified. During last three years some activities, such as assessment of the child's and family's situation, and the procedure of removing a child from its family and others have become more regulated. On the one hand, such regulations provide methodological assistance for their professional decisions; on the other hand, it may also create certain restrictions for their freedom and for development of their competencies. It is important that the principle of individualization remains in professional practice. CRP professionals constantly face dilemmas where they need to balance between support and control. Discussions and reflections on these situations could become be a stimulus for the conceptualization of such practices in the Lithuanian CRP system.

Keywords: specialists of child rights protection, work organization, legislation, discourse.